

УДК 339.98

Н. В. Резнікова,
д. е. н., доцент, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

О. А. Іващенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Національна академія статистики, обліку і аудиту

ПОЛЯРИЗАЦІЯ Й НЕРІВНОМІРНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЯК ДОМІНУЮЧА ОЗНАКА СУЧАСНОГО ЕТАПУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

N. Reznikova,
Doctor of Economics, Associate Professor at the Chair of World Economy and International Economic Relations of Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv
O. Ivashchenko,
PhD (Econ.), associate Professor of the Department of management of foreign trade activities of The national Academy of statistics, accounting and audit

POLARIZATION AND VARIANCE OF ECONOMIC DEVELOPMENT: A DOMINANT FEATURE IN THE CURRENT PHASE OF GLOBALIZATION

У статті розглядаються прояви нерівномірності економічного розвитку з точки зору світ-системного аналізу з виокремленням особливостей центр-периферійного розшарування світової економіки. Проаналізовано модифікацію проявів нерівномірності економічного розвитку в глобальних масштабах, підкреслюючи роль демографічного й технологічного факторів у зменшенні існуючих асиметрій між країнами центру й периферії.

Manifestations of variances in economic development from the perspective of global system analysis are discussed, with highlighting the peculiar features of "center – periphery" stratification of the global economy. Modifications in manifestations of variances in economic development at the global scale are analyzed, with emphasis on the role of demographic and technological factors in reducing the existing asymmetries between the countries of "center" and "periphery".

Ключові слова: поляризація, домінування, нерівномірність, економічне зростання, самостійний розвиток, недорозвиненість.

Key words: polarization, domination, variance, economic growth, self-supporting development, underdevelopment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Справді, досвід після Другої світової війни засвідчив, що процеси глобалізації розмивали національні кордони і, як наслідок, державні структури, політика, економіка, соціальна та культурна практика, а також норми і традиції ставали більш універсальними. Найбільш розвинені в той чи інший період національні господарства визначили характер, форми і механізми міжнародних відносин, нав'язуючи іншим країнам і світовій спільноті в цілому способи господарської комунікації. Внутрішньо-економічні відносини були первинними, міжнародні — вторинними. Голландія XVIII ст. чи Англія XIX ст. були не тільки лідерами економічного прогресу, але і зразками для насліду-

вання зі сторони окремих європейських країн [1]. Протягом XIX століття євроцентристська світова система стала дійсно глобальною з точки зору охоплення майже всієї решти регіонів. Визнано, що Європа протягом століть систематично взаємодіяла з іншими регіонами Заходу, Півдня та Східної Азії, втім вже до першої половини XIX століття система змінила багатоцентричну структуру, де щонайменше три окремі ключові регіони взаємодіяли один з одним на відстані, на моноцентричну структуру, де всі ключові держави безпосередньо контактували одна з одною.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема нерівності як прояв глобальної дивергенції економічного розвитку ставала об'єктом дослідження ба-

гаторів авторів, набуваючи дедалі більшої актуальності серед науковців, що справедливо ставлять під сумнів здатність існуючого інституційного каркасу міжнародних відносин регулювати взаємозв'язки між країнами в такий спосіб, аби, з одного боку, не вступати в суперечності з пануючим ринковим фундаменталізмом та з відмінними потребами держав, що знаходяться на різних щаблях свого розвитку. Нерівність потрапила в сферу наукових інтересів ряду західних дослідників, які намагались вивчити її специфічні прояви через: встановлення нерівності серед країн у їх рівнях середнього доходу на душу населення, коли країна розглядається як одиниця аналізу (Д. Асемоглу [2], Р. Барро, Х. Сала-і-Мартін [3], А. Ікс [4]); відстоювання концепції нерівності у доходах між країнами (Дж.Файєрбах [5], Р. Хаусман [6], Д. Харвей [7]); розгляд глобальної нерівності між індивідами (П. Кольє [8], Дж. Галуп, С. Раделет, А. Ворнер [9]). Поляризацію економічного розвитку досліджували також вітчизняні науковці В. Геєць, І. Гладій, Н. Кравчук, Д. Лук'яненко, З. Луцишин, Ю. Пахомов, Я. Столярчук, А. Філіпенко та інші, здебільшого орієнтуючись на висвітлення існуючих асиметрій та дисбалансів у міжкраїновому діалозі.

Водночас українські вчені оминають увагою розгляд нерівномірності економічного розвитку з точки зору світ-системного аналізу з виокремленням особливостей центр-периферійного розшарування світової економіки, що і вимагає подальшого дослідження, становлячи завдання дослідження.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Дві хвили глобалізації ознаменували перехід від незалежних економічних мереж національного рівня до глобальної взаємозалежної мережі, демонструючи довготривалий висхідний тренд взаємодії — від локальної до регіональної, далі до національної, пізніше до міжрегіональної і нарешті глобальної. Про зміни інтенсивності глобальних взаємодій порівняно з інтенсивністю взаємодій на локальному та національному рівні свідчить розширення торгівлі на великі відстані як наслідок зниження витрат на транспортування та зв'язок [10]. Це зниження відображається тривалим і дедалі більш швидким низхідним трендом, прив'язаним до технологічних змін, а відтак вважається основною рушійною силою глобального розширення торгівлі.

Основна альтернативна гіпотеза стосується структури влади в міжнародній системі держав. Загальним терміном цього підходу є "стабільність гегемонії", хоча є важливі відмінності у різних підходах до визначення гегемонії та різні гіпотези щодо природи причинних зв'язків між гегемонією та глобалізацією торгівлі. Однак загальна ідея полягає в тому, що міжнародна система — це дещо більше аніж "анархія" держав, що змагаються і борються одна з одною. Світовий порядок розглядається як продукт міжнародної конкуренції та співпраці. Більший порядок та більш мирна взаємодія мають місце тоді, коли якась єдина держава-гегемон має достатню владу, аби впливати на інші держави та міжнародні суб'єкти та примушувати їх до чогось.

Зазвичай, взаємозалежність прийнято було розглядати між центром — "Північчю" — і периферією — "Півднем". Справді: Центр забезпечував виробництвом товарів і капіталом, Периферія — сировиною; взаємодія зростання була односторонньою, з боку Півночі на Південь; на Півдні зростання було стримане внутрішніми заощадженнями і інвестиціями, звідки і потреба в іноземному капіталі, і обмеженим внутрішнім споживанням і

низьким рівнем продуктивності, звідки і потреба в стимулюванні зростання через зовнішню торгівлю.

Ендогенний розвиток був історичною специфічною особливістю процесу накопичення капіталу в капіталістичних центрах. Розвиток, отже, визначався здебільшого динамікою внутрішніх суспільних відносин, які підкріплювалися зовнішніми зв'язками, які мали слугувати першим. Водночас на периферії процес накопичення капіталу був результатом розвитку центру. Самостійний розвиток, на думку С.Аміна, передбачає п'ять основних умов накопичення:

1) місцевий контроль над відтворенням робочої сили, що вимагає на першому етапі адаптації державної політики, яка б забезпечувала сільськогосподарський розвиток, здатний до виробництва продуктів у достатній кількості і за цінами, що відповідають доходності капіталу. На другому етапі слід забезпечити умови, за якими масове виробництво сплачуваних товарів могло б слідувати одночасно за зростанням капіталу і заробітної платні;

2) місцевий контроль над централізацією "надлишку", який вимагає не лише формального існування національних фінансових інститутів, але й їхньої відносно автономії щодо потоків транснаціонального капіталу, гарантуючи національну спроможність до здійснення інвестицій;

3) місцевий контроль над ринком, переважно, збереженням для національного виробництва, навіть за відсутності високих тарифів або іншого захисту і додаткових можливостей забезпечення конкурентоспроможності на світовому ринку, щонайменше, в кількох сферах;

4) місцевий контроль над природними ресурсами, який вимагає, крім формальної державної власності, здатності держави використовувати їх або зберігати як резерви. У країнах-експортерах нафти, які не можуть зупинити видобуток і експорт, такого контролю немає;

5) місцевий контроль над технологіями: незалежно від того, місцевого вони виробництва або імпортовані, вони можуть бути швидко відтворені, тому слід обмежено імпортувати необхідні ресурси (устаткування, ноу-хау) [11, с. 276].

Доречно поставити запитання, яке С. Фуртадо [12] і задав, а саме: що дає стану недорозвиненості змогу так довго існувати і як структури, які спричиняють таку недорозвиненість, відтворюються у часі? Його відповідь акумулює такі елементи:

1) існуючі інституційні матриці, які визначають розподіл багатства і доходу;

2) історичні умови, пов'язані з виникненням системи міжнародного поділу праці;

3) зростання ступеня експлуатації бідних країн і використання додаткових надлишків елітами для фінансування свого мімітичного споживання, що призводить до розриву культурних зв'язків у процесі модернізації;

4) орієнтація зростання на залежність від інтересів "модернізованої" меншості;

5) підвищення витрат на запровадження технологій місцевого виробництва, що відповідатиме структурі споживання у розвинених країнах, яке, у свою чергу, відкриває шлях для проникнення великих транснаціональних корпорацій;

6) потрібно бути готовими до зростання витрат щодо іноземної валюти, виробництва, призначеного для внутрішнього ринку, таким чином відкриваючи шлях експорту дешевої робочої сили під виглядом виробництва товарів.

Тут ми знаходимо елементи механізму взаємодіючих сил, які здатні відтворювати себе до нескінченності з вражаючою життєвою силою. Поєднання цих елементів дає розуміння структурної реальності з її власними особливостями, а це означає, що низький рівень розвитку не слід плутати з економічною відсталістю або бідністю. Те, що стоїть на кону, є конкретним історичним процесом, що вимагає незалежних зусиль теоретичної думки. Саме тут С. Фуртадо допомагає нам зрозуміти реальність таких країн, як Бразилія, які мають досвід економічного зростання, не зазнаючи водночас великих трансформацій від наявної ситуації зі слабким розвитком. Така інтерпретація підкреслює важливість неекономічних аспектів у вивченні економічного розвитку, в основному, у зв'язку з історичними процесами, соціальними реаліями і поглибленню розуміння поведінки економічних агентів у межах повністю сформульованого контексту.

Глобалізація, на думку С. Аміна, фактично стала "лозунгом", яким настільки багато зловживають у сучасному науковому дискурсі, що вже не можна бути впевненим у його справжньому значенні. Якщо брати його звичайне значення — існування тісних відносин між різними регіонами, — то глобалізація стара, як світ, навіть якщо погодитися з тим, що сьогодні ці відносини набагато розвиненіші, ніж у минулому. У її сучасному вигляді глобалізація розвивалася після промислової революції, яка між XVIII століттям і початком XIX століття означила початок повноцінного капіталізму. З цієї точки зору перехід до меркантилізму у 1500—1800 рр. можна трактувати як боротьбу між старим (феодальним) і новим (капіталістичним) способами виробництва, а також як боротьбу між старою глобальною системою (яка простиралася між трьома центрами — китайським, індійським і східним) і новою системою, яка об'єднала Америки та створила євроатлантичний центр, що набирає ваги.

Нова глобалізація — глобалізація нерівності в інтерпретації Т. Пікетті [13] — поляризує світ. За два століття, з 1800 р. до кінця XX століття, вона спромоглася зменшити населення центрів системи — чиї кордони сильно не змінилися та які охоплюють сучасну "тріаду" — до 20 % населення планети. Розрив у розвитку між цими центрами і рештою регіонів світу, які стали сателітами цих центрів, продовжував зростати за останні два століття так, що вищезазначене співвідношення (яке становило два до одного у 1800 р.) сьогодні дорівнює шістьдесят до одного. Поляризація, яка є характерною рисою сучасної глобалізації, безперечно, феноменальна і безпрецедентна в історії людства.

Ключове питання: чи є ця поляризація іманентною для глобальної експансії капіталізму, так би мовити, породженою внутрішньою логікою, якою вона керується, чи це є результатом певних численних і специфічних умов, які ніби випадково діють в одному напрямі, таким чином унеможливаючи її зупинку? Домінуючий науковий дискурс чомусь не починає обговорювати це питання, повторюючи звичну фразу "глобалізація пропонує можливості".

Як контраргумент, С. Амін пропонує тезу про те, що поляризація є іманентною для глобальної експансії капіталу, адже "світовий ринок", про який переконливо веде мову вчений, залишається глибоко розбалансованим лише тому, що він є спотвореним. Постійно збільшуючи свої комерційні масштаби (торгівля товарами і послугами) та міжнародні потоки капіталу, цей ринок залишається сегментованим по відношенню до праці і міжнародної міграції робочої сили, яка залишається під контролем. Сама спотворена природа світового ринку має породжувати поляризацію незалежно від численних умов того, що,

відповідно до кон'юнктури і політики, вона може або стиmulювати пришвидшення зростання в одному місці, або уповільнити його в іншому.

Прогресуюча поляризація у реально існуючому світі капіталізму також має свою історію, в якій можна розпізнати етапи її консолідації. Упродовж півтора століття — з 1800 р. до 1950 р. — ця поляризація була практично синонімічною з розподілом на індустріальні та не індустріальні країни, дуальністю, якій кинули виклик після Другої світової війни.

Політичні успіхи рухів національного визволення в Азії й Африці та латиноамериканська теорія наздоганяючого розвитку ("desarollismo"), у свою чергу, стали причиною ретельного перегляду колишньої схеми поляризації. Усе це, на переконання С. Аміна, є вираженням протесту народів периферії проти глобалізації, яка поляризує світ. Ці вираження йдуть у тандемі з більш або менш радикальними історичними рухами разом із більш або менш революційними внутрішніми соціальними змінами з метою прискорення модернізації та індустріалізації.

Т. Камінська серед перспектив глобалізації виділяє так звану глокалізацію [14], інтерпретуючи її як зацікнення розвинених і технологічних держав на самих собі, ріст торгівлі і обміну чинниками виробництва між державами, що стоять на одному щаблі піраміди конкурентних переваг. За таким підходом, ця тенденція неодмінно приведе до зворотного перенесення виробництв з країн, що розвиваються, в розвинені, і зростаюча потреба населення в послугах і товарах, що вимагають залучення висококваліфікованих кадрів, тільки прискорить цей процес. Глокалізація, створивши прірву між багатством і убогістю, так званий біполюсний світ, здатна повністю зруйнувати і увертнути в хаос економіки десятків держав, що розвиваються, остаточно дестабілізувати соціальну ситуацію на планеті [15].

На гео економічній арені домінували дві неспростовні даності. Перша даність стосується зміщення центру тяжіння сил, які продукують і репродукують поляризацію. В результаті, історичні центри (або тріада) продовжували утримувати домінуючі позиції (замість індустріалізації периферії), які полягають у амінівській інтерпретації у праві "п'яти монополій", до яких він відносить: технологічну ініціативу, контроль фінансових потоків на міжнародному рівні (найбільш інтернаціоналізована властивість капіталу), доступ до природних ресурсів всієї планети, контроль за засобами інформації і комунікації та останнє, але не менш важливе, монополію на зброю масового знищення.

Завдяки використанню цих монополій тріада ставить промисловість периферії у стан субпідрядників. Схоже на те, як було на зорі капіталізму, коли система ставила ремісників у залежність від капіталу. У дусі цього аналізу те, що С. Амін називає законом глобалізованої вартості, пройшло через кілька послідовних форм, кожна з яких є специфічною для конкретної фази поляризуючої глобалізації: нерівна торгівля — для фази "промислового вододілу" ("другий промисловий вододіл" мав місце у 1982 р.), даючи дорогу новим формам витягування надлишку, який вироблявся у "глобалізованій" периферії. Цей аналіз, звісно, контрастує з райдужними "історіями успіху", на яких спеціалізуються спеціалісти Світового банку.

Друга даність змушена мати справу з постійним "надлишком" робочої сили, який глобалізація периферії (включаючи соціалістичні держави) була неспроможна поглинути. Концепція, яку тут розглядає С. Амін, заснована на різниці між двома категоріями робітників: тими,

Рис. 1. Причинно-наслідкова діаграма Ісакави щодо проблеми нерівномірності економічного розвитку

Джерело: [16, с. 83].

хто працює на ефективних конкурентоздатних сучасних виробництвах, та тими, хто не належить до такого виробництва. Різниця є відносною і схематичною, але значною.

Історичний капіталізм був спроможний поступово поглинати резерви у провідних центрах (тріаді) і створювати те, що С.Амін називав "активною армією". Теза про глобалізацію країн, що розвиваються, за рахунок паралельного поглинання робочої сили, стала класичною після виходу роботи А. Льюїса. Традиційне мислення — мислення Світового банку, наприклад, — ніколи не виходило за межі цієї тези. Однак факти свідчать про те, що це поглинання неможливе у контексті домінуючої логіки, якою керується накопичення капіталу для цілей, які майже очевидні. Допоки продуктивні сили розвиваються, модернізація потребує відносного збільшення капіталу і зменшення робочої сили. Ця неспроможність капіталізму поглинати "надлишок", який стає все більшою часткою населення планети, визначає історичний ліміт цієї соціальної системи, ірраціональність її раціональності.

Досліджуючи просування периферійних суспільств у ряди індустріалізованих та частку їх "надлишку", можна отримати вражаючу картину значення викликів, перед якими стоїть людство у результаті глобалізації і різноманітності форм, в яких вона виражається. Цей виклик стосується також і самих центрів. Надлишкова армія робочої сили відновлюється тут уже упродовж двадцяти років (безробітні, бідні і маргіналізовані).

Характер революцій, які сколихнули периферію системи упродовж ХХ століття, особливо у другій його половині, їх радикальна природа спричинили утворення трьох типів країн, більше або менше залучених до модернізації й індустріалізації.

Перший тип, безсумнівно, охоплює соціалістичні і колишні соціалістичні країни: СРСР, Східну Європу, Китай; Південну Корею і Тайвань, а також меншою мірою Індію і великі країни Латинської Америки — Бразилію і Мексику. Ці країни вступили у промислову революцію у тому сенсі, що вони створили кілька національних промислових виробничих систем, які у підсумку є або конкурентоздатними (КНР, Південна Корея — найкращий приклад), або, як мінімум, потенційно конкурентоспроможними (однак, без виключення можливої деградації).

Однак жодна з них не була у змозі зменшити свою надлишкову армію робочої сили пропорційно зменшенню у центрах на аналогічних етапах розвитку. Обгрунто-

ваною є оцінка цього надлишку на рівні 40 % для Росії, ще більше для Бразилії і Мексики і ще набагато більше (70—80 %) для Індії і Китаю. Південна Корея і Тайвань є, можливо, двома винятками з цього правила, що можна пояснити деякими локальними і міжнародними умовами.

Другий тип складається з країн, де промисловість створювалася переважно транснаціональним капіталом, але де важко визначити національну виробничу систему. Деякі з цих розосереджених одиниць можуть бути конкурентоспроможними, деякі — ні, а локальна система у цілому не є або далеко від того, щоб бути конкурентоспроможною. Про ці країни важко сказати, що вони "досягли" свого етапу промислової революції. Групуванню у цій категорії підлягають країни Південно-Східної Азії, капіталізм у яких небезпідставно підлягає кваліфікуванню як "проксі-капіталізм" (або "сурогатний капіталізм"), арабські країни (Марокко, Алжир, Туніс, Єгипет, Сирія, Ірак), ПАР, Туреччина, Іран та деякі країни Латинської Америки. Беручи до уваги дані окремо за країнами, агрегований показник надлишку робочої сили варіює між 50% і 70 % населення.

Третій тип містить країни, які ще не стали на шлях індустріалізації (Африка на південь від Сахари, Карибський регіон і деякі країни Західної Азії). Тут агрегований показник надлишку робочої сили становить майже все населення.

Слід зазначити, що амінівська класифікація лишає осторонь деякі нафто- та гірничодобувні країни, чия економіка, заснована на ренті, створює видимість багатства (з точки зору доходу на душу населення) лише тому, що вони є малозаселеними. Схожі на американські протекторати у Перській затоці, ці країни, незважаючи на їх фінансову впливовість, є пасивними учасниками світової системи, і реально "маргінальними" у групі країн "третього світу". Маргіналізація, яка стає проявом пасивної позиції у світовій системі, не є синонімом бідності. Взаємозв'язок бідності і маргіналізації, очевидно, є домінуючим, але все-таки є виняток — маргіналізовані "багаті".

Втім, у умовах зростання ролі країн периферії у продукуванні економічного зростання країн центру, з'явилося багато нових кластерів країн з метою актуалізації впровадження альтернативних класифікацій, які б акцентували на перспективах розвитку держав. Лишаючи осторонь широко обговорюване неформальне об'єднання БРІК(С) та підхід експертів МВФ до виокремлення групи із зростаючими рин-

РОЗПОДІЛ ДОХОДІВ

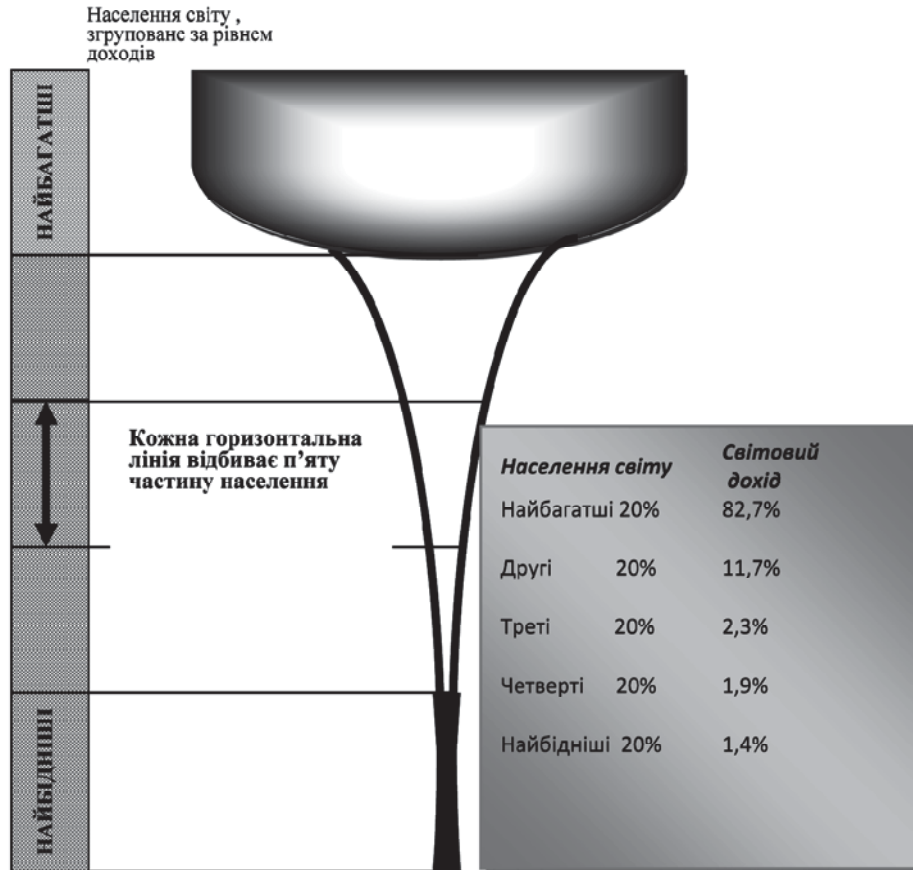

Рис. 2. "Келих шампанського" Р. Вайда, що відображає нерівність між багатими та бідними світу

Джерело: [17].

ками, куди включено 25 країн (Аргентина, Бразилія, Болгарія, Венесуела, Естонія, Індія, Індонезія, Китай, Колумбія, Латвія, Литва, Малайзія, Мексика, Пакистан, Перу, Південна Африка, Польща, Росія, Румунія, Таїланд, Туреччина, Угорщина, Україна, Філіппіни, Чилі), акцентуємо на альтернативних концептах — Next-11, MINT та MIST (табл. 1).

До характерних ознак Next-11, MINT та MIST можна віднести такі:

- швидко зростаючий ВВП порівняно з країнами центру;
- розширення середнього класу, швидко зростаючий ВВП на душу населення;
- у більшості країн переважає молоде і швидко зростаюче населення;
- гетерогенність в межах груп. Зокрема, в Next-11 маємо наступні асиметрії: Південна Корея є розвинутою економікою з відносно старим населенням, Туреччина — країна з емерджентним ринком, у той час як такі країни, як Бангладеш і Пакистан — країни, що розвиваються.

Навіть якщо країни, що входять до MINT, MIST та Next-11 не досягнуть економічної потужності країн БРІК(С), темпи їх зростання явно перевершують темпи розвинених країн. Згідно оцінок "Трендів Роланда Бергера-2030", спостерігатимуться наступні тенденції:

— До 2030 року кластери MINT та MIST, як очікується, перевершать групу Next-11 за показником експорту. Країни MINT продемонструють значні показники річних темпів зростання потоків ПІІ;

— У 2030 році Next-11, найбільший кластер країн, забезпечуватиме частку в 10,5% від світового експорту в порівнянні з 8,7% за даними 2013 року; глобальна частка ПІІ збільшиться з 2,3% до 3,0% відповідно;

— Південна Корея, Мексика та Індонезія будуть збільшувати свої абсолютні значення експорту та стануть важливою частиною глобальної торговельної мережі. У 2030 році найбільш важливими напрямками експорту Індонезії виступатимуть Китай, Індія та Японія. Мексика інтенсифікує свої торговельні відносини особливо з США, Китаєм та Канадою;

— Південна Корея, Мексика та Індонезія також стануть більш важливими в ролі глобальних інвесторів. Між 2013 і 2030 роками потоки ПІІ в Південну Корею, а також в Мексику зростуть більш ніж на 27 млрд дол. США, тоді як Індонезія матиме збільшення на 12 млрд дол. США;

— Найбільше зростання прошарку середнього класу відбудеться саме в азійській частині кластеру Next-11. У таких країнах, як Пакистан, В'єтнам та Індонезія в 2030

Таблиця 1. Альтернативні кластери країн

Назва об'єднання/склад країн		
Next-11	MINT	MIST
Бангладеш, Єгипет, Індонезія, Іран, Мексика, Нігерія, Пакистан, Філіппіни, Туреччина, Південна Корея, В'єтнам	Мексика, Індонезія, Нігерія, Туреччина	Мексика, Індонезія, Південна Корея, Туреччина

році принаймні 30% домогосподарств матимуть річний дохід в понад 25 тис. дол. США;

— У таких країнах, як Мексика, Туреччина, Іран або Філіппіни більше 60% домогосподарств в 2030 році будуть заробляти понад 25 тис. дол. США на рік. Одночасно з доходами зростатимуть і витрати на споживання.

Таким чином, прогнози оцінки свідчать про модифікацію проявів нерівномірності економічного розвитку в глобальних масштабах, підкреслюючи роль демографічного й технологічного факторів у зменшенні існуючих асиметрій між країнами центру й периферії.

ВИСНОВКИ

Фактично лише країни периферії першого типу намагаються представити себе як активних учасників світової системи і змусити центри тріади пристосовуватися до потреб їх розвитку. І саме ці амбіції мають посісти центральне місце у майбутніх конфліктах. Аналіз сучасної глобалізації крізь призму запропонованого підходу до класифікації країн дозволяє чіткіше побачити складні і неоднозначні відносини, які вона зберігає у межах політичного, ідеологічного і культурного універсалізму.

Література:

1. Arrighi G. The Long Twentieth Century: Money, Power, and the Origins of Our Times / G. Arrighi. — London: Verso, 1994. — 400 p.
2. Acemoglu D. Reversal of fortunes: geography and institutions in the making of the modern world income distribution / D. Acemoglu, S. Johnson, J. Robinson // The Quarterly Journal of Economics. — 2002. — Vol. 117. — P. 1231—1294.
3. Barro R. Economic Growth / R. Barro, X. Sala-i-Martin. — Boston: The MIT Press, 2003. — 673 p.
4. Eckes A.E. The contemporary global economy: a history since 1980 / A.E. Eckes. — Hoboken: Wiley-Blackwell, 2011. — 320 p.
5. Firebaugh G. The new geography of Global income inequality / G. Firebaugh. — London: Harvard University Press Cambridge, 2003. — 257 p.
6. Hausman R. Prisoners of geography / R. Hausman // Foreign Policy. — 2001. — No. 122. — 44 p.
7. Harvey D. The Limits to Capital / D. Harvey. — London: Verso, 1999. — 478 p.
8. Collier P. The bottom billion / P. Collier. — Oxford: Oxford University Press, 2008. — 224 p.
9. Gallup J.L. Economic Growth and the Income of the Poor / J. L. Gallup, S. Radelet, A. Warner // Harvard Institute for International Development. — 1998. — No. 11. — P. 1—31.
10. Arrighi G. The stratification of the world-economy: an exploration of the semiperipheral zone / G. Arrighi, J. Drangel // The Review. — 1986. — Vol. 10. — No. 1. — P. 9—74.
11. Глобалізація сопротивлення: боротьба в мире [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://favorit-siti34.ru/globalizatsiya-soprotivleniya-borba-v-mire.pdf>
12. Furtado C. The Concept of External Dependence in the Study of Underdevelopment / C. Furtado // The Political Economy of Development and Underdevelopment / C.K. Wilber. — New York: Random House, 1973. — P. 118—123.
13. Piketty T. Capital in the Twenty-First Century [Electronic resource] / T. Piketty. — Mode of access: <http://vipbook.info/nauka-i-ucheba/ekonomika/249266-kapital-v-xxi-veke.html>.
14. Камінська Т.В. Тенденції сучасних процесів глобалізації / Т.В. Камінська // Проблеми підвищення ефективності інфраструктур: Збірник наукових праць. Вип. 29. — К.: НАУ, 2011. — С. 49—59.

15. Камінська Т.В. Особливості міжнародної економічної інтеграції на сучасному етапі глобалізації / Т.В. Камінська // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Економіка". Спецвипуск 33. — 2011. — Ч. 1. — С. 122—126.

16. Кирилич Х.В. Проблема нерівності економічного розвитку світового господарства: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / Кирилич Христина Володимирівна. — Львів, 2015. — 188 с.

17. Закревська Л.М. Роль глобалізації у розв'язанні продовольчої проблеми [Електронний ресурс] / Л.М. Закревська. — Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20338/1/54.pdf>

References:

1. Arrighi, G. (1994), The Long Twentieth Century: Money, Power, and the Origins of Our Times, Verso, London, UK.
2. Acemoglu, D. Johnson, S. and Robinson, J. (2002), "Reversal of fortunes: geography and institutions in the making of the modern world income distribution", The Quarterly Journal of Economics, vol. 117, pp. 1231—1294.
3. Barro, R. and Sala-i-Martin, X. (2003), Economic Growth, The MIT Press, Boston, USA.
4. Eckes, A.E. (2011), The contemporary global economy: a history since 1980, Wiley-Blackwell, Hoboken, UK.
5. Firebaugh, G. (2003), The new geography of Global income inequality, Harvard University Press Cambridge, London, UK.
6. Hausman, R. (2001), "Prisoners of geography", Foreign Policy, vol. 122, p. 44.
7. Harvey, D. (1999), The Limits to Capital, Verso, London, UK.
8. Collier, P. (2008), The bottom billion, Oxford University Press, Oxford, UK.
9. Gallup, J.L. Radelet, S. and Warner, A. (1998), "Economic Growth and the Income of the Poor", Harvard Institute for International Development, vol. 11, pp. 1—31.
10. Arrighi, G. and Drangel, J. (1986), "The stratification of the world-economy: an exploration of the semiperipheral zone", The Review, vol. 10, no. 1, pp. 9—74.
11. Aryn, S. Utar, F. and Buzghalyn, A. (2009), "Globalization of resistance. Fighting in the world", available at: <http://favorit-siti34.ru/globalizatsiya-soprotivleniya-borba-v-mire.pdf> (Accessed 23 January 2016).
12. Wilber, C.K. (1973), The Political Economy of Development and Underdevelopment, Random House, New York, USA.
13. Piketty, T. (2015), "Capital in the Twenty-First Century", available at: <http://vipbook.info/nauka-i-ucheba/ekonomika/249266-kapital-v-xxi-veke.html> (Accessed 25 January 2016).
14. Kamins'ka, T.V. (2011), "Trends in contemporary processes of globalization", Problemy pidvyschennia efektyvnosti infrastruktur: Zbirnyk naukovykh prats', vol. 29, pp. 49—59.
15. Kamins'ka, T.V. (2011), "Features of international economic integration at the current stage of globalization", Naukovy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriiia "Ekonomika", vol. 33, pp. 122—126.
16. Kyrylych, Kh.V. (2015), "The problem of inequality of economic development of the world economy", Abstract of Ph.D. dissertation, World economy and international economic relations, Ivan Franko National university of Lviv, Lviv, Ukraine.
17. Zakrevs'ka, L.M. (2014), "The role of globalization in solving the food problem", available at: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20338/1/54.pdf> (Accessed 25 January 2016).

Стаття надійшла до редакції 07.02.2016 р.